

Asia: VN/13339/2019

## **Lausuntopyyntö elinkautisvankien vapauttamismenettelyn kehittämistä koskevasta arviomuistiosta**

### Lausunnonantajan lausunto

#### **Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään**

Todettakoon aluksi, että haluan kiittää oikeusministeriötä siitä, että lausuntopyyntö on osoitettu yhdyskuntaseuraamustoimistossa käytännön asiakastyötä tekevälle virkamiehelle.

Arviomuistion mukaan elinkautisvankien lukumäärä on kasvanut ja se johtuu sekä mielentilatutkimusten kehittymisestä, niiden vähentymisestä että seuraamusten ankaroitumisesta.

Arviomuistiossa kuvataan selkeästi ja kattavasti vallitsevia elinkautisvankien vapauttamiskäytäntöjä ja -prosesseja sekä voimassaolevaa lainsäädäntöä. Arviomuistiossa kuvataan lisäksi kansainvälisten ihmisoikeusvelvoitteiden asettamia vaatimuksia.

Elinkautisvankien vapauttamista koskevan lainsäädännön todetaan olevan pääosin toimiva. Väkivaltariskin arvioinnissa käytettyjä arviointimenetelmiä avataan muistiossa HCR-20 -mittarin osalta laajalti. HCR-20 -mittarin kerrotaan ennustavan kohtalaisesti tulevaa väkivaltaisuutta ja huomioivan olosuhteiden muutoksia. Arviomuistion mukaan Suomessa käytettyjen arviointimenetelmien luotettavuus on käyttötarkoituksiinsa riittävän korkeatasoisia.

Vaarallisuusarvioiden luotettavuudesta tehdyt tutkimukset ovat osoittaneet, että väkivaltariskejä voidaan arvioida ryhmätasolla kohtalaisen hyvin. Keinot tulevan rikollisuuden ennustamiseen yksilötasolla ovat kuitenkin epävarmoja. Vapauttamisen osalta hovioikeus tekee yksilöllisen ratkaisun, jossa huomioidaan muun muassa myös tuomitun suojaavat tekijät, Rikosseuraamuslaitoksen lausunnot, tuomitun tukiverkoston ja tulevaisuuden suunnitelmat. Näkemykseni mukaan hovioikeuden ei tulisi jatkossakaan päätöksissään yksinään nojata väkivaltariskiarvioon, koska se ennustaa epävarmasti yksilötason riskejä. Mielestäni on tarpeellista selvittää arviointimenetelmien luotettavuutta ennen kuin tehdään päätöstä siitä, millainen merkitys

riskiarviolle voidaan elinkautisvangin vapauttamismenettelyssä antaa ja tästä syystä muistiossa mainittu valmisteilla oleva VN TEAS -hanke on perusteltu ja tarpeellinen.

Muistiossa todetaan elinkautisvankien rikoksen uusimisen todennäköisyyden olevan ryhmätasolla matala verrattuna muihin vankeihin. Yksilötasolla joukossa on kuitenkin myös korkean uusimisriskin vankeja joiden tunnistaminen on tärkeää. Väkivallan uusimisriski ei siis liity pelkästään elinkautisvankeihin, joilla lähtökohtaisesti uusimisriski on matalampi verrattuna muihin vankeihin ja tästä syystä katson, että väkivallan uusimiseen liittyvät toimenpiteet ja arviointi sekä kehittämisehdotukset tulisi kohdentaa laajemmin myös muihin vakaviin väkivaltarikoksiin syyllistyneisiin.

Vapauttamisvaiheen monialainen yhteistyö on merkittävä asia polutettaessa tuomittua normaalipalveluiden piiriin ja osaksi yhteiskuntaa ja yhteisöä. Muistiossa on korostettu Vankiterveydenhuollon, tuomioistuimien ja Rikosseuraamuslaitoksen välistä yhteistyötä sekä terveydenhuollon jatkopolutusta. Sen sijaan huomio monialaisen yhteistyön tärkeydestä sosiaali- ja työllisyyspalveluiden, päihdepalveluiden, asumispalveluiden sekä kolmannen sektorin välillä jää ohueksi. Nämä ovat eittämättä merkittävässä roolissa tuomion loppuvaiheessa kuin myös vapautumisen nivelvaiheessa ja niiden merkitystä ei voi jättää huomioimatta.

Näkemykseni mukaan tuomitun kotikunnan sosiaali- ja terveyspalvelut sekä yhdyskuntaseuraamustoimistossa työskentelevä tuleva ehdonalaisvalvoja tulee systemaattisesti osallistaa vapauttamissuunnitelman, valvotun koevapauden rangaistusajan suunnitelman sekä valvonta-ajan täsmennetyn rangaistusajan suunnitelman laatimiseksi ja myös niiden toimeenpanemiseksi. Kuntoutus- ja palvelupolkujen suunnittelu tulisi aloittaa tarvittavien yhteistyötahojen ja tuomitun kanssa välittömästi viimeistään hovioikeuden antaman vapauttamispäätöksen jälkeen. Väkivaltakäyttäytymiseen liittyvää problematiikkaa on mahdollista työstää ehdonalaisvalvonnan aikana, joka lähtökohtaisesti kestää koko tuomitun koeajan (elinkautisvankien kohdalla kolme vuotta). Yhdyskuntaseuraamustoimiston rikosseuraamustyöntekijöillä on laaja-alainen ohjelmatyön koulutus ja heillä on hyvät edellytykset vastata tuomitujen monimuotoisiin tarpeisiin. Laki yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta mahdollistaa ehdonalaisvalvottavan ja valvojan välisiä valvontatapaamisia jopa 30 tuntia kuukaudessa, joskin tämän toteuttaminen edellyttää lisäresurssien osoittamista yhdyskuntaseuraamustoimistoihin.

Vankiterveydenhuollon yksikön tulisi vastata tuomitun terveydenhuoltoon liittyvistä prosesseista ja poluttamisesta kotikunnan terveydenhuollon palveluihin. Ideaalitalanteessa mahdolliset terveydenhuollon toimenpiteet ja etenkin päihdehuollon suunnitelmat ja hoidot olisi jo Vankiterveydenhuollon yksikön toimesta käynnistetty vankeuden aikana. Mahdolliset eläkeselvittelyt, korvaushoidon aloittaminen ja psykoterapia tulisi olla käynnistetty Vankiterveydenhuollon yksikön toimesta jo ennen mahdollisen valvotun koevapauden alkamista.

Edellä kuvaamani kaltaisen monialaisen yhteistyön ja jatkokuntoutukseen poluttamisen tulisi olla lähtökohta jokaisen vangin - ei siis pelkästään elinkautisvankien, kohdalla.

Muistiossa ehdotetut jatkotoimenpiteet ovat nähdäkseni tarkoituksenmukaisia ja valmisteilla oleva VN TEAS -hanke on perusteltu ja tarpeellinen. Toimenpide-ehdotuksen 2. -kohtaan lisäisin tiedonvaihdon myös yhdyskuntaseuraamustoimistojen osalta. Paikkakuntakohtaisten erojen kaventamiseksi ja rikostaustaisten palveluiden kohentamiseksi edellytetään niin alueellisen yhteistyön lisäämistä kuin ministeriöiden välistä yhteistyötä ja yhteisten käytäntöjen sopimista. Toimenpide-ehdotus 3 on edellämainituista syistä perusteltu.

Sanna Harjula  
Rikosseuraamusesimies, Tampereen yhdyskuntaseuraamustoimisto,  
Rikosseuraamuslaitos